

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Географічний факультет

Кафедра географії України та регіоналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан географічного факультету

“29” серпня 2025 року

Мирослав ЗАЯЧУК

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ГЕОУРБАНІСТИКА З ОСНОВАМИ МІСЬКОГО ПЛАНУВАННЯ

обов'язкова

Освітньо-професійна Регіональний розвиток і просторове планування програма

Спеціальність 106 Географія

Галузь знань 10 Природничі науки

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Факультет географічний

Мова навчання українська

Чернівці 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «*Геоурбаністика з основами міського планування*» **складена відповідно до** освітньо-професійної програми «*Регіональний розвиток і просторове планування*», спеціальність 106 Географія.

Розробник:

Брижак Петро Михайлович - асистент кафедри географії України та регіоналістики.

Викладач, що забезпечує читання даної навчальної дисципліни:

Брижак Петро Михайлович - асистент кафедри географії України та регіоналістики.

Погоджено з гарантом ОП _____ **Іван КОСТАЩУК**

(підпис)

Затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики
Протокол № 12/1 від «28» серпня 2025 року

Завідувач кафедри _____ **Іван КОСТАЩУК**

(підпис)

Схвалено навчально-методичною радою географічного факультету
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 року

Голова навчально-методичної ради _____ **Наталя АНДРУСЯК**

(підпис)

Мета навчальної дисципліни:

Метою викладання навчальної дисципліни «Геоурбаністика з основами міського планування» є формування у студентів системних знань і розуміння концептуальних основ територіальної організації населення, закономірностей розміщення і розселення міського населення, теорії урбанізації і територіальної рухомості населення, історії і сучасного стану міського населення у світі та в Україні, особливостей міського розселення, організації виробничої і невиробничої сфери як умови розвитку розселення.

Завдання курсу:

- навчити студентів аналізувати територіальну організацію населення;
- вивчити тенденції і фактори зміни розселення і міграційної рухомості населення;
- засвоїти основні прийоми прогнозування змін в територіальній організації населення;
- визначити особливості територіальної організації міського населення у світі, Україні та її регіонах.

Результати навчання:

У результаті вивчення дисципліни ви будете розвивати такі **загальні компетентності:**

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

Фахові компетентності:

СК 1. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів, в тому числі міжнародних, що будуть висвітлювати особливості впливу глобалізації на регіони та просторові моделі їх економіки.

СК 2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи та суспільства, а також причинно-наслідкових зв'язків розвитку та взаємодії природи і суспільства й уміння їх використовувати у професійній, соціальній та педагогічній діяльності;

СК 6. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

СК 7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації. Уміння давати комплексну географічну оцінку території за результатами аналізу карт, здатність відображати географічні об'єкти і процеси за допомогою картографічних творів; використовувати професійно-профільовані знання і практичні навички для розробки та впровадження механізмів

основами міського планування». Геоурбаністика як наука	6	2	-	-	-	4							
Тема 2. Становлення міст: генезис розвитку міст та міських агломерацій	14	4	4	-	-	6							
Тема 3. Класифікація міст та їх функції.	12	2	4	-	-	6							
Тема 4. Глобальні (світові) міста. Глобальна система міст.	10	2	2	-	-	6							
Тема 5. Економіка міст та їх економічне значення.	10	2	2	-	-	6							
Тема 6. Екологічні та інші проблеми міст.	8	2	2	-	-	4							
Разом за ЗМ 1	60	14	14	-	-	32							
Теми лекційних занять	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ СТРУКТУРИ МІСТ												
Тема 1. Історія формування територіального планування міст від найдавніших міст до сучасних	10	2	4	-	-	6							
Тема 2. Структура міських територій: особливості функціонально-го зонування та використання	10	2	2	-	-	6							
Тема 3. Проектна документація генеральних планів міст	8	2	-	-	-	6							
Тема 4. Поселенська зона міста як основна частина його планувальної структури	10	2	2	-	-	6							

Тема 5. Особливості планування зони промислових і складських районів	8	2	2	-	-	4						
Тема 6. Особливості планування соціальної інфраструктури міст	8	2	2	-	-	4						
Тема 7. Особливості планування рекреаційно- туристичної сфери міст	8	2	2	-	-	4						
Тема 8. Планування приміських зон	8	2	2	-	-	4						
Разом за ЗМ 2	60	16	16	-	-	4						
Усього годин	120	30	30	-	-	60						

Теми практичних занять

1. Генезис розвитку міст та міських агломерацій в Україні.
2. Класифікація міст та їх функції.
3. Глобальна система міст та її аналіз.
4. Простеження взаємозв'язків між економічними показниками розвитку міст та їх людністю, розмірами, функціональним типом.
5. Аналіз проблем міст різних розмірів за допомогою ГІС-технологій
6. Історія формування територіального планування міст від найдавніших міст до сучасних за різними картографічними джерелами
7. Дослідження міських територій різних за величиною міст
8. Аналіз поселенської зони міст
9. Характеристика промислових і складських районів міст
10. Вивчення особливостей територіального планування соціальної структури міських поселень
11. Особливості планування рекреаційно-туристичної сфери міст
12. Приміські зони міст та особливості їх планування

Тематика індивідуальних завдань

1. Поняття про абсолютні та відносні показники описання населення.
2. Позитивні та негативні риси урбанізації.
3. Феномен гіперурбанізації.
4. Основні форми міського розселення і їх обумовленість природними та соціально-економічними факторами.

5. Вплив на розселення населення рівня розвитку виробничих сил, природних умов і ресурсів.
6. Міські поселення постійні і тимчасові.
7. Рівні територіальних систем, ареали та райони розселення.
8. Міста як опорні пункти розселення.
9. Оптимізація територіальної організації міського розселення і вирішення проблем охорони навколишнього середовища.
10. Екологічне співставлення населених місць і природного середовища.
11. Поняття екологічного планування міста.
12. Методи описання міського розселення.
13. Показники щільності населення.
14. Показники нерівності розміщення міського населення.
15. Абсолютні і відносні показники розміщення міського населення.
16. Природні і соціально-економічні фактори, що визначають щільність міського населення.
17. Загальні закономірності розміщення міського населення в залежності від природних факторів.
18. Залежність міського розселення від рельєфу і віддаленості від морського побережжя.
19. Залежність розміщення міського населення від переважаючого типу економіки.
20. Вплив особливостей розміщення міського населення на соціально-економічний розвиток і екологічну ситуацію.
21. Створення перших міських поселень на Землі.
22. Стародавні міста Сходу: Єгипет, Межиріччя, Індія, Китай.
23. Розквіт міського розвитку у античні часи: від міст Східного Середземномор'я (Палестина, Фінікія) до Стародавньої Греції і міст Римської імперії.
24. Середньовікові європейські міста: функції, особливості розміщення і внутрішня структура Епохи Відродження – новий розквіт міського розвитку.
25. Середньовікові міста Сходу: арабські, індійські, китайські. Їх відмінності від європейських міст.
26. Історико-стильові особливості озеленення.
27. Стародавні міста на території сучасної України.
28. Міста Нового часу у Європі: становлення сучасних промислово-торгових міст – Амстердам, Брюссель та ін.
29. Особливості розвитку основних європейських столиць – Париж, Лондон, Берлін.
30. Появлення європеїдних міст у колоніях. Особливості нових міст у Північній Америці, Латинській Америці, Азії, Африці.
31. Розвиток міського розселення в Україні у Новий час.
32. Диференціація урбанізації по країнах світу до кінця Нового часу. Важливі міста світу до початку ХХ ст.
33. Типологія міст. Форми міських поселень і міського розселення.
34. Міське розселення у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються.

35. Міські агломерації, конурбації, мегаполіси, групові системи населених міст.
36. Територіальні і функціональні системи міських поселень.
37. Теорії розміщення і розподілу міст: Ціпфа, Крісталлера.
38. Концепції економіко-географічного положення міст.
39. Мікрогеографія міст.
40. Планувальна і соціально-економічна структура міст.
41. Основні тенденції розвитку процесів урбанізації і систем міст у сучасному світі.
42. Зв'язок урбанізації з міграцією і демографічними процесами.
43. Стадії урбанізації. Субурбанізація і рурбанізація.
44. Стадії урбанізації в різних країнах світу.
45. Територіальні основи міської (містобудівельної) політики в країнах світу.
46. Управління розвитком міста як інтегральним соціально-економічним суспільством, системою, комплексом.
47. Трансформація міського розселення під впливом управлінських рішень.
48. Особливості міського поселення на початку ХХ ст.
49. Особливості міських поселень в Україні.
50. Комплексна типологія міських поселень в Україні.
51. Регіональна географія міст України і міська політика в країні.
52. Селища міського типу як перехідна форма між міськими і сільськими поселеннями.
53. Зміни принципів українського містобудування в останні десятиріччя ХХ ст.
54. Основні тенденції зміни демографічної і міграційної ситуації у містах України.
55. Економічна основа існування суспільства. Типи господарства.
56. Основні принципи розміщення виробництва на різних етапах розвитку міського суспільства.
57. Зайнятість міського населення як інтегральний показник рівня соціально-економічного розвитку.
58. Економічні причини територіального перерозподілу міського населення (міграції).
59. Трудові міграції між країнами і регіонами.
60. Значення невиробничої сфери (сфери послуг) у містах.

Самостійна робота

1. Джерела і шляхи урбанізації
2. Історичні стадії урбанізації
3. Перші столиці та їх функції
4. Утворення перших міст-мільйонників
5. Теорія стадії урбанізації за Дж. Джіббсом
6. Теорія розміщення міст за В. Крісталлером
7. Особливості української урбанізації у ХХ ст.
8. Природно-просторові ресурси міста

9. Мікроагеографія та мікродемографія міст країни
10. Зміни основних показників урбанізації у ХХ ст.
11. Особливості та перспективи сучасної урбанізації

Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю. Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота, лабораторна робота) відповідь студента. Формою підсумкового контролю є екзамен (іспит).

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль знань студента. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять, самостійної роботи і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі.

Засоби оцінювання. Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є: контрольні модульні роботи з використанням стандартизованих тестів та вправ на логічнемислення; проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.); розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни. Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів студент набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку чи екзамену).

Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю. Кількість балів за змістовний модуль дорівнює сумі балів, отриманих за навчальні елементи даного модуля. Максимальна кількість балів складає: за 1 модуль – 30; 2 модуль – 30 балів.

Студент, який набрав протягом нормативного терміну вивчення дисципліни 60 балів та виконав навантаження за всіма кредитами, має можливість не складати іспит і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку або складати іспит з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною. Якщо студент набрав менше 30 балів, він не допускається до складання іспиту.

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну, з якої складається екзамен, виводиться із суми балів поточного контролю за модулями (до 60 балів) та модуля-контролю (екзамену чи заліку) – до 40 балів. Якщо студент за власною ініціативою чи бажанням, крім обов'язкових видів контролю (60 балів), виконує додаткові види роботи – ІНДЗ (фіксовані виступи, реферати, статті, участь в олімпіадах, наукових конференціях тощо), може отримати додатково 20 балів, які також підсумовуються до підсумкової оцінки.

Відповідно до вимог Болонської угоди проводиться місцева (національна) шкала визначення оцінок і шкала ECTS. Для їх порівняння використовується така таблиця:

Рейтингова оцінка з дисципліни	Оцінювання в системі ECTS	Оцінка за національною шкалою	Залік за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)	Зараховано
80-89	B	4 (добре)	
70-79	C	4 (добре)	
60-69	D	3 (задовільно)	
50-59	E	3 (задовільно)	
35-49	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	Не зараховано
1-34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	

Для здійснення контролю знань студентів викладач заповнює журнал, де вказуються оцінки за кожний навчальний елемент. Журнал зберігається у викладача. За модулями заповнюються відомості рубіжного контролю, які подаються і зберігаються на кафедрі.

Розподіл балів, які отримують студенти за кожен елемент

Поточне оцінювання (аудиторна (лекційний матеріал і практичні роботи) та самостійна робота)													Кількість балів (екзамен)	Сумарна кількість балів	
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2								40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
2	6	7	7	4	4	5	5	5	2	5	3	3	2		

8.Рекомендована література

Основна література

- 1.Про основи містобудування: Закон України від 16.08.1992 р. № 2780- XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12>
2. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>
3. Дронова О.Л. Геоурбаністика: навчальний посібник Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. 419 с.
4. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія / За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. Київ: «Фенікс», 2017. 438 с.
5. Плешкановська А.М., Савченко О.Д. Епохи та міста. Київ : Інститут Урбаністики, 2019. 264 с.

6. Сухий П.О., Костащук І.І., Білокриницький С.М., Білоус Ю.О. Територіальне проектування та районне планування. Навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. 2023. 400 с.

Додаткова література

1. ДБН Б.1.1-22:2017 «Склад та зміст плану зонування території».
2. ДБН Б.1.1-14:2012 «Склад та зміст детального плану території».
3. ДБН Б.1.1-15:2012 «Склад та зміст генерального плану населеного пункту».
4. Безлюбченко О. С. Урбаністика : навч. посіб. для студентів. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. 274 с
5. Урбаністика : Конспект лекцій для студентів спеціальності "Міське будівництво і господарство". Київськ. нац. ун-т будівництва і архітектури; Уклад. А.П.Осітнянко. Киев : Оріяни, 2005. 98 с.
6. Урбаністика : підручник / Ю. М. Шкодовський, В. І. Каменський. Х. : ХНУБА : Савчук О. О. [вид.], 2012. 209 с.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

1. Світ по карті. <http://www.citypopulation.de/>
2. Публічна кадастрова карта України. <http://map.dazru.gov.ua/kadastrova-karta>
3. Асоціація міст України. <http://auc.org.ua/bill>
4. Програма ООН по населених пунктах (UN-HABITAT). <http://www.unhabitat.org/>